

sic exceptum, merito de hac Guazzini sententia dubitari potest: eo præsertim, quod textus, et Glossa in cit. l. *Adulter*. §. *Adulterium*. c. *Ad leg. Jul. de adulteriis*, dictum quinquennii terminum ad omnia peccata carnis in jure non excepta extendat: simulque « in poenitentibus causis benignius interpretandum sit, » juxta l. *Factum cuique*. ff. *de Reg. Jur.* et c. *In poenis*, eod. in 6.

181. *Actiones criminales tolluntur regulariter viginti annis, nonnullis tamen exceptis.* — Porro aliæ actiones criminales tolluntur regulariter spatio viginti annorum, computando a die commissi criminis, l. *Querela falsi*. c. *Ad leg. Cornel. de Falsis*. ibi: « Querela falsi temporalibus præscriptionibus non excluditur, nisi viginti annorum exceptione, sicut cætera quoque fere crimina: » juncta Glossa ibid. §. *Sicut cætera*. Ubi tamen eadem Glossa ponit nonnullas exceptiones, assignando crimina, quæ vel minori tempore tolluntur; vel sunt perpetua, adeo quod nullo unquam tempore præscribantur: uti sunt crimen suppositi partus, crimen parricidii, et concussionis; quibus adde crimen læsæ majestatis, falsæ monetæ, hæresis, et nonnulla alia, de quibus alibi.

182. *Actio redhibitoria, quæ; et quo tempore eidem præscribitur?* — Ulterius « Actio redhibitoria, » quæ datur emptori contra venditorem, ut animal morbidum, vel aliam rem vitiosam, quam quis cognito vitio non emisset, recipiat, pretiumque ejus restituat; tollitur eidemque præscribitur contra emptorem sex mensibus, computandis a die, quo emptor vitium rescivit, l. *Sciendum*. et l. *Cum sex*. ff. *de Ædilitio edicto*.

183. *Actio quanti minoris, quæ, et quandiu duret?* — Insuper « Actio quanti minoris, » quæ datur emptori, qui rem vitiosam, si præscivisset vitium ejus, emisset quidem, sed minori pretio, ut quanti minoris emisset, repetere possit, l. 1. ac seqq. ff. *de Ædilitio edicto*, durat duntaxat per annum. Tacentur aliæ actiones, utpote commodius in propriis locis explicandæ: nam magna est disparitas de actionibus, ac tempore requisito ad hoc, ut contra ipsa præscribatur; ita videlicet, quod amplius in foro externo proponi nequeant, si contra eas excipiatur, remanente interim obligatione in foro conscientie resarciendi pro viribus injustam læsionem proximo illatam.

§ VII.

DE POSSESSIONE AD PRÆSCRIPTIONEM REQUISITA, HUIUSQUE DORMITIONE ET INTERRUPTIONE, AC RESTITUTIONE IN INTEGRUM CONTRA EAM.

184. *Possessio legitime continuata requiritur ad præscriptionem. Non plus præscriptum, quam possessum.* — Quæritur I. An, et qualis possessio ad præscriptionem requiratur, et sufficiat? Resp. I. Certum est, requiri possessionem, quæ sit tempore a jure constituto legitime continuata. Nam, ut habet reg. 3. jur. in 6. « Sine possessione præscriptio non procedit, » cum concordantiis. Unde illud vulgatum juristarum. « Non plus præscriptum, quam possessum. » Si quidem præscriptio fundatur super possessione: ubi autem fundamentum non est, superædificari nequit.

185. *Præscribens decimas, non censetur præscripsisse decimas novalium.* — Et hac de causa, qui præscripsit decimas intra fines alienæ parochiæ, non potest vi talis præscriptionis percipere decimas novalium postea ibidem factorum: quia nempe decimas novalium, utpote hactenus non existentium, nunquam possedit, c. *Cum contingat*. 29. *de Decimis*, juncto summario, Glossa §. *Novalium*. et doctoribus ibid.

186. *Etiam in præscriptione contra servitutes, actiones, etc., requiritur alia possessio; et qualis?* — Dices. Præscriptio non solum datur ad acquisitionem alicujus rei, vel juris; sed etiam in ordine ad extinguendum jus alterius, vel ad defensionem contra jus alteri competens; ergo datur aliqua præscriptio sine possessione. Antecedens patet in præscriptione servitutum rusticarum, actionum, et hujusmodi: in quibus datur præscriptio ex solo non usu adversarii post elapsum certum tempus, nulla vero intervenit possessio. Resp. neg. consequent. cum sua probatione: quia, ut notat Abbas in c. *Cum non liceat*. n. 15. h. t. prædicta regula proprie quidem procedit in priori casu, seu ubi præscriptio datur ad acquisitionem alicujus rei, vel juris: nihilominus ea etiam in posterioribus casibus, puta, servitutibus rusticis, etc. procedit: utpote in quibus præscriptio habet effectum abnegativum, atque præscribitur proprie libertas, in cujus possessione quis fuit.

187. *Dicta de possessione, procedunt etiam de quasi possessione.* — Cæterum ea, quæ hic dicuntur de possessione, intelligenda etiam sunt de quasi possessione: nam incorporalia

proprie non possidentur, sed quasi possideri dicuntur, c. *Cum Ecclesia*. 3. *de Causa possess.* cum concordantiis a Glossa ibid. §. *Quasi possessionem*, adductis.

188. *Ad præscriptionem requiritur, talis possessio, ut quis rem proprio nomine possideat.* — Resp. II. Ad præscriptionem requiritur talis possessio, ut quis rem proprio nomine possideat, non autem alieno. Ita communis; et patet ex dictis supra n. 37. Accedit ratio: quia is, qui alterius nomine possidet, revera non est possessor, sed alter qui per ipsum possidet; nam « is possidere dicitur, cujus nomine possidetur, » prout habetur c. *Cum venissent*. 9. §. *fin. de Restitut. spoliat.* et c. *Si diligenti*. 17. h. t. Unde procurator, conductor, filiusfamilias, etc. nullo unquam tempore contra dominum directum rem quampiam præscribunt: quia eam non suo, sed alterius nomine possident.

189. *Ad eam inchoandam requiritur possessio naturalis et civilis simul; ad continuandam sufficit sola civilis.* — Resp. III. Ad inchoandam præscriptionem requiritur possessio naturalis, et civilis simul: ad eam tamen continuandam et complendam, sufficit sola civilis possessio, non autem sola naturalis. Ita Glossa communiter recepta in c. *Sine possessione*. §. *Sine. de Reg. jur.* in 6. Idque desumitur ex l. *Licet*. c. *de Acquirend. possess.* ubi dicitur: « Licet possessio (et consequenter præscriptio) nudo animo acquiri non possit, tamen solo animo retineri potest: » juncta Glossa ibidem amplius hoc declarante. Concordant dicta superius tit. XII. *De Causa possessionis*. § 1. n. 40 et seqq. ubi etiam declaratur, quid sit possessio naturalis, civilis, et naturalis ac civilis simul.

190. *An etiam possessio civilissima sufficiat ad inchoandam præscriptionem?* — Resp. IV. Num autem possessio civilissima, sive acquisita ministerio legis, seu consuetudinis sine actuali insistentia rei (de qua jam dictum supra cit. tit. XII, § 1, n. 17, et § 4, n. 140. et seqq.) sufficiat ad inchoandam præscriptionem, variant doctores. Et quidem negativam sententiam tenet Romanus, singul. 440; Felinus in c. *Illud*. col. ult. h. t.; et Baldus tom. XVII. *Tractatum*, tract. *de Præscriptionibus*, part. III. principal. circa fin. Verum affirmativa sententia est probabilior: eamque tenet Glossa fin. c. *Contingit*. 9. *de Dolo et contumac.* ubi talis casus possessionis civilissimæ, seu legis ministerio acquisitæ, habetur in actore, cui propter rei contumaciam

adjudicata fuit possessio (causa rei servandæ) sed quia in possessionem sibi a iudice decretam, propter rei potentiam, vel dolum non admissus fuit, « verus constituitur elapso anno possessor; » prout loquitur textus ibidem. Atque hanc sententiam sequitur Covarruvias cit. n. 5. allegans communem doctorum. Accedit ratio: quia hoc ipso, quod talis possessio censeatur ministerio legis vera possessio, quoad effectum nihil differt a vera naturali civilique possessione. Nec obstant dicta in concl. præced. Quamvis enim hic non interveniat possessio naturalis secundum veritatem: bene tamen ea intervenit secundum fictionem juris, ac ministerio legis; prout uberius liquet ex dictis supra cit. tit. XII. *De Causa possessionis*, a n. 111, usque ad n. 142, ubi plura de hoc.

191 et 192. *Præscriptio quando dicitur non procedere, vel dormire?* — Quæritur II. Quid sit, præscriptionem non procedere, vel dormire; et in quibus casibus ea dormiat? Resp. I. « Præscriptio tunc dicitur non procedere, » seu non currere, quando ob defectum alicujus conditionis ad ipsam requisitæ ipsa nec incipit, nec incipere potest; ut si desit bona fides, vel possessio necessaria, aut hujusmodi. Quo modo locum habet reg. 3. juris in 6. « Sine possessione præscriptio non procedit. » Et reg. 2. eod. in 6. « Possessor malæ fidei ullo tempore non præscribit. »

Resp. II. « Dormire dicitur præscriptio, » quando ipsa semel inchoata, aliquando tempore cessat currere, atque interim manet suspensa propter superveniens impedimentum: ita tamen, ut eo sublato rursum procedat et continuetur tempus subsequens cum præcedenti ad complendam præscriptionem, solo dormitionis tempore subducto. Ita liquet ex c. *Cum vobis*. 14. h. t. et c. *Ex transmissa*. 10. juncta Glossa fin. eod. cum communi.

193. *Præscriptio in pluribus casibus dormit.* — Resp. III. Plures sunt casus, in quibus dormit præscriptio: quos enumerat Glossa in can. *Prima actio*. 16. q. 3. §. *Postliminio*. ac Innocentius, et Abbas cit. c. *Ex transmissa*. n. 5. et seqq. h. t. quorum præcipui sunt sequentes.

194. *Nimirum tempore hostilitatis, seu belli; et qualiter?* — Et imprimis præscriptio dicitur dormire tempore hostilitatis, seu belli. c. *Ex transmissa*. 10. h. t. ibi: « Præscriptio hostilitatis tempore non currente. » Concor-

dat textus in can. *Prima actione*. 16. q. 3. cum similibus. Quod intellige cum Balbo tom. XVII. *Tractatum*, tract. de *Præscriptionib.* part. VI. principal. part. II. § *Nunc venio*. n. 3. Barbosa c. *Ex transmissa*. n. 5. h. t. et aliis; sive una die duraverit hostilitas, sive pluribus annis: ac necdum tempore durantis belli, sed etiam post; quia contra populum hostilitate destructum non currit præscriptio, prout etiam cuilibet impedito ea non currit. Baldus consil. 358. vol. I; Baldus, Barbosa, ubi supra, et alii ab hoc citati.

195. *Tempore pestis, et quomodo?* — *Secundo*, dormit præscriptio tempore grassantis pestis, si jus tunc non dicatur. Ita Bartolus in l. *Naturaliter*. ff. de *Usucapion.* et Abbas cit. c. *Ex transmissa*. n. 7. h. t.; Balbus loc. cit. § *Nunc venio*. n. 5; Pirhing h. t. n. 131. et alii. Ratio est, quia bonum est argumentum de bello ad pestem, quæ vocatur « Bellum divinum, » secundum Bartolum, et Balbum, ubi supra. Idque merito dicitur ob paritatem rationis, quamvis in hoc jure clare expressum non habeatur; cum non omnes casus sint expressi, l. *Non possunt*. ff. de *Legib.* Ac « de similibus idem iudicium sit habendum, » per textum in cap. II. de *Translatione episc.* Additur vero, « si jus tunc non dicatur. » Quia si adhuc jus redditur in loco grassantis pestilentie, currit præscriptio; quamvis actor, qui fuerat absens propter timorem ipsius, possit restitui in integrum ex clausula generali. Abbas cit. n. 7.

196. *Præscriptio adversus ecclesiam vacantem, seu destitutam prælato, dormit. Idemque dicendum, si prælatus sit lapsus in hæresin, vel sit excommunicatus, suspensus, vel captus ab hostibus.* — *Tertio* dormit, seu suspensa manet præscriptio adversus ecclesiam vacantem, seu destitutam prælato, aut rectore suo. Textus est in cap. I. etc. *Auditis*. 15. et c. *De quarta*. 4. h. t. cum concordantiis: et tradit Barbosa part. III. de *Offic. et potest. episc.* allegat. 132, n. 1, post Rotam decis. 415; n. 3, part. II. recent. et alios passim. Idemque dicendum, si prælatus sit lapsus in hæresin, aut sit excommunicatus, vel suspensus, sive captus ab hostibus: quia tunc Ecclesia censetur quasi vacare, ut loquitur Glossa cit. can. *Prima actione*. 16. quæst. 3. atque carcere legitimo defensore; cum talis prælatus nequeat agere, et jura Ecclesie suæ defendere. Abbas cit. c. *Ex transmissa*. n. 8. h. t.; Barbosa d. allegat. 132, n. 3. et 4. cum communi: atque desumitur ex cap. I. h. t. et c. *Quia*

diversitatem. 5. de *Concess. præbenæ*. cum similibus.

197. *Dormit præscriptio contra Ecclesiam tempore prælati dilapidantis. Item dormit tempore schismatis contra romanam Ecclesiam.* — *Quarto*, dormit præscriptio contra Ecclesiam tempore prælati dilapidantis, seu bona alienantis, can. *Si Sacerdotes* 16, quæst. 3. ac notat Glossa, et Abbas, et Barbosa n. 6. ubi supra. *Quinto*, adversus romanam Ecclesiam tempore schismatis non currit præscriptio, sed dormit: ac proinde tempus illud est subducendum a centenaria præscriptione; prout habetur c. *Cum vobis*. 14. h. t.

198. *Dormit præscriptio contra pupillum durante pupillari ætate.* — *Sexto*, dormit præscriptio contra pupillum durante ætate pupillari, l. *Sicut in rem*. C. de *Præscriptione*. *triginta vel quadraginta annor.* ibi: « Sed pupillari ætate duntaxat, quamvis sub tutoris defensione consistat, huic eximenda sanctioni, » cum similibus. Glossa cit. can. *Prima actione*. 16. q. 3. § *Postliminio*.

199. *Dormit præscriptio, cum quis de jure agere non potest; idque exemplificatur.* — *Septimo*, dormit præscriptio, cum quis de jure impeditur agere. Glossa loc. cit.; Abbas d. c. *Ex transmissa*. n. 9, h. t. asserens hunc casum esse satis generalem. Exemplum hujus est in filiofamilias, qui vivente patre non valet agere, sicque contra eum non currit præscriptio; ut l. I, § *fin. de Annali exceptione*. Idem dicendum de muliere vivente suo marito, respectu rerum dotialium, l. *In rebus*. ff. de *Jure dotium*: quia non præscribitur contra mulierem in dote repetenda, nisi soluto matrimonio, ut ibidem dicitur, ac notat Glossa, ubi supra.

200. *Contra non valentem agere, non currit præscriptio.* — Tandem generaliter contra non valentem agere, non currit præscriptio, arg. cap. I. h. t. juncta l. c. de *Annali exceptione* eo quod nulla tunc ex parte ejus interveniat negligentia. « Quis enim incusare eos poterit, si hoc non fecerint, quod etsi maluerint, minime adimplere lege obviante valebant; » prout dicitur cit. l. I. § *fin. C. de Annali exceptione*.

201. *Quomodo hæc regula sit intelligenda?* — Cæterum regulam hanc, « Non valenti agere, non currit præscriptio, » intelligunt doctores apud Barbosam c. *Ex transmissa*. n. 4. et 5. h. t. ac part. III. de *Offic. et potest. episc.* allegat. 132. n. 16. quando quis impeditur agere ob impedimentum ju-

ris, vel ætatem ob impedimentum facti alieni communis, sive generalis, ac notorii omnibus; prout fit in casibus allegatis. Secus, quando intervenit impedimentum facti non generale, nec notorium; prout accidit, si quis in exilio detineatur, vel infirmitate impediatur, aut hujusmodi: tunc enim currit præscriptio. Quandoque tamen taliter impedito datur restitutio in integrum ex clausula generali: ut in casibus proxime dictis, aut si quis abfuit causa reipublicæ, l. *Senatus*. ff. de *Offic. præsidis*. Pirhing h. t. n. 132. citans alios.

202. *Præscriptionem interrumpi, quid?* — Quæritur III. Quid sit, præscriptionem interrumpi, et quot modis ipsa interrumpatur? Resp. I. « Præscriptio dicitur interrumpi, » quando ipsa semel coepta, ex aliqua causa adeo cessat, ut totum tempus præcedens ipsius conquassetur: ac proinde, si sublato impedimento postea præscriptio rursus reviviscat, tempus posterius non continuetur cum priori, sed de novo debeat inchoari. Ita Baldus ubi supra. § *Expedita secunda*. n. 1. et communis. Unde est magna disparitas inter dormitionem, et interruptionem præscriptionis: nam ubi hæc solummodo dormit, subtrahitur quidem tempus dormitionis, sed cessante postmodum dormitione, atque sublato impedimento ipsius, prius ac posterius tempus possessionis bona fide continuatæ conjungitur, atque computatur in unum: secus accidit, ubi præscriptio interrumpitur.

203. *Interruptio præscriptionis duplex, naturalis et civilis, quæ?* — Resp. II. Duplex est interruptio præscriptionis: una naturalis, altera civilis. Ita Glossa communiter recepta in c. *Illud autem*. § *Interruptio*. et Abbas ibid. n. 6. h. t. et communit. Et quidem « Naturaliter interrumpitur præscriptio, » quando incipit aliquid deficere ex his, quæ necessario ad præscriptionem requiruntur: ut si successu temporis superveniat mala fides, seu certa notitia rei alienæ; aut si quis amittat possessionem rei tam naturalem, quam civilem simul. « Civiliter autem interrumpitur præscriptio, » quando manentibus naturalibus præscriptionis interpellatur possidens per actum aliquem juridicum, qui ex legum dispositione talem interruptionem inducit: de quo ultimo plura in progressu.

204. *Differunt in effectu; et qualiter?* — Resp. III. Interruptio naturalis, et civilis ipsius præscriptionis quantum ad effectum, differunt in duobus. *Primo*, quia naturalis

interruptio, se habet respectu omnium adversarium: adeo, ut absolute præscriptionem interrumpat, prositque omnibus, et non solum interruptenti. Textus, Summarium, et doctores in l. *Naturaliter* 5. ff. de *Usucapion.* Et contra civilis interruptio præscriptionis tantum se habet respectu illius, qui litem movit. Glossa can. *Placuit*. § *Potest* § *Interrupta*. 16. q. 3. asserens, quod civilis interruptio præscriptionis ei tantum prosit, qui ipsam facit, et obsit illi tantum, contra quem fit: ut l. *Inter quatuor*. ff. de *Divers. et temporal. præscriptione*. juncta Glossa hic. § *Denuntiatione*. Unde si actor litem movens, atque alterius præscriptionem interrumpens, non fuerit verus dominus rei; atque interim contra verum dominum illius rei tempus legitimum elapsus sit, contra hunc erit præscriptio completa, haud obstante alterius lite. Engel, h. t. circa fin. istud firmans ex l. II. C. *Quibus res judicata non nocet*: ubi res inter alios acta, aliis non patrocinator, neque nocet.

205. *Secundo* differunt, quod præscriptio naturaliter interrupta, seu possessio ad eam requisita, semper debeat de novo inchoari: requiritur ad præscriptionem continuatio possessionis temporis a lege definiti, l. *Usucapio*. et l. *Nunquam in usucapionibus*. § 2. ff. de *Usucapion.* At vero præscriptio civiliter interrupta, tunc demum remaneat interrupta, sententia condemnatoria contra possessionem sequatur: quod si vero possessor vicerit vel per pactum, aut transactionem a lite recessum fuerit, perinde tunc possessionis continuatio habetur, ac si lis nunquam mota fuisset. Covarruvias part. II. in c. *Possessor*. § 12. n. 8. vers. *Illud vero*; Engel, ubi supra. post Felinum c. *Illud autem* col. h. 8. h. et alios, quos allegat. Quod melius intelligatur.

206. *Quibus modis interrumpatur præscriptio civiliter? Præscriptio alia mere favorabilis, alia odiosa, alia mixta.* — Quæritur IV. Quibus modis præscriptio interrumpatur civiliter? Ubi repetendum ex dictis supra § 1. n. 15, quod « Præscriptio alia sit mere favorabilis, » seu inducta in favorem possidentis tantum: ut est præscriptio triennialis rerum mobilium cum titulo, et bona fide, quam doctores « Usucapionem » appellant. Alia « odiosa, » seu mere inducta in odium negligentium. nullo attentio favore præscribentis: ut est præscriptio triginta, vel plurium annorum, procedens ob solam negligentiam non repetentium tanto tempore rem suam, non obs-